

P. DEVILLERS

Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen

Zeezwaluwen... een fraai woord, dat uitstekend de sterns omschrijft, die hoewel ze tot dezelfde familie als de meeuwen behoren, in uitzicht zo zeer daarvan verschillen, dat geen enkele taal ze met elkaar verwart.

Ze zijn licht gebouwd, met een langwerpige slanke romp, een platte ietwat reptielachtige kop, een lange dunne snavel, korte poten, lange, smalle puntige vleugels, en meestal een lange gevorkte staart. Al deze eigenschappen verlenen hen een sierlijk en bevallig uitzicht, dat tijdens het baltsvertoon nog sterker tot uiting komt.

Zoals dat van de meeuwen is hun vederkleed een combinatie van wit, grijs en zwart, soms met zacht-rose tinten vermengd; in plaats van een zwarte kap hebben ze een zwarte kruin die tot onder de ogen reikt, en vaak hebben ze een kuif. Het basisvoedsel van de meeste soorten is vis, die meestal al duikend gevangen wordt.

De moerassoorten vangen insecten in de lucht of aan het wateroppervlak. Meer gespecialiseerd en minder opportunistisch dan de Mantel-, Zilver- en Stormmeeuwen, trekken ze geen profijt van de menselijke activiteiten; zij zijn integendeel schuw en vlug verstoord en hun vaak talrijke en dichtbevolkte kolonies zijn kwetsbaar. De meeste soorten zijn bovendien erratisch in hun broedgedragingen, en verlaten na een jarenlange vestiging een bepaalde streek om zich elders te vestigen. Hun verspreidingsgebied is uitgestrekt maar bestaat vaak uit slechts enkele ver van elkaar verwijderde punten. Alles bij elkaar genomen zijn het kwetsbare vogels, die niet alleen door de afkalking van de kust- en moerasmilieus worden bedreigd, maar vooral door de verontreinigingen die soms met een catastrofale daling van het visbestand gepaard gaan.

De grootste soortenrijkdom treft men aan langs de tropische kusten, maar 10 van de 44 stern- en aanverwante soorten bezoeken regelmatig of toevallig ons land. De Lachstern (*Gelochelidon nilotica*), met zijn dikke snavel en gedrongen gestalte, lijkt van alle sterns het meest op een meeuw. Het is een toevallige bezoeker in ons land. Hij is praktisch over heel de wereld verspreid: het zuiden van Noord-Amerika, het noorden en zuiden van Zuid-Amerika, Denemarken, Zuid- en Zuidoost-Europa, Centraal Azië, Indische Oceaan, Verre Oosten, Australië, West-Afrika, maar altijd plaatselijk en nooit algemeen voorkomend. Hij voedt zich vooral met insecten en jaagt

niet alleen boven het water, maar ook boven rijstvelden, steppen en akkers.

De Reuzenster (*Sterna caspia*), de grootste van alle sterns, heeft een zeer uitgestrekt en versnipperd verspreidingsgebied, zoals dat van de Lachstern, maar hij komt talrijker in Afrika voor en nooit in Zuid-Amerika. Ook in België is hij een toevallige gast, waarschijnlijk afkomstig van de Baltische Zee.

De Grote stern (*Sterna sandvicensis*) daarentegen trekt regelmatig voorbij onze kusten. Door zijn grote gestalte, zijn witte veren en schrille kreten kan men hem reeds van zeer ver herkennen. Van dichterbij gezien valt hij op door zijn zeer lange snavel waarvan de gele punt op korte afstand zichtbaar is. Deze Atlantische soort komt in grote kolonies in Nederland voor, waar ze echter sterk is afgenomen, en sinds kort heeft zij zich in groot aantal in de streek van Arcachon (Z.-W.-Frankrijk) gevestigd. Zij behoort tot een groep grote sterns met een rode, gele of oranje snavel, het ondergeslacht of geslacht, dat over heel de wereld verspreid is.

Aan het andere einde van de grootteschaal, staat de zeer kleine Dwergstern (*Sterna albifrons*), ook behorend tot een soortengroep die de gematigde en warme stranden van heel de wereld bevolkt. Zij hebben alle een wit voorhoofd en gele snavel met een min of meer zwart gekleurde punt. Deze soorten, die op het strand zelf of in duinpannen broeden, zijn bijzonder kwetsbaar; de stijgende overrompeling van de stranden door het toerisme en de verontreiniging van het ondiepe kustwater waar deze vogels kleine visjes vangen, kunnen voor deze soort rampspoedige gevolgen hebben.

Tot 1964 broedde de Dwergstern regelmatig in België, en in 1937 telde men zelfs 75 koppels. De verstoring en betreding hebben hem verdreven. Overal elders in zijn verspreidingsgebied hebben dezelfde factoren, hetzij zijn achteruitgang, hetzij zijn verdwijnen veroorzaakt, waardoor hij tot een bijna universeel bedreigde soort is geworden. Alleen door een bescherming van bepaalde delen van het strand en het zuiveren van de baaien en riviermondingen kan hij nog worden gered. Ook de oprichting van kunstmatige broedgebieden moet overwogen worden. In 1973 werd een broedpoging ondernomen in het Zwin, maar zij faalde door de verzamelwoede van een gewetenloze eierrover.

De meeste soorten behoren tot een groep van middelmatige grootte, met witte buikveren, grijze rug, zwarte kruin, rode en tamelijk lange snavel, meestal lange poten. Drie soorten van dit type werden in België waargenomen. Het Visdiefje (*Sterna hirundo*) broedt voornamelijk in het Zwin, en trekt in grote vluchten langs de kust en de beneden-Schelde. De Noordse stern (*Sterna paradisaea*) wordt tijdens de herfst regelmatig op zee waargenomen, vooral bij sterke noord-westenwind; in 1976 heeft hij in het Zwin gebroed. Tenslotte werd één enkele Dougall's stern (*Sterna dougallii*) in België opgemerkt, maar in merkwaardige omstandigheden: een mannetje

Chlidonias is een enigszins apart geslacht, aangepast aan het leven in moerassen. De Zwarte stern (*Chlidonias niger*) broedt nog in België, maar op zeer kleine schaal. Hij is het slachtoffer geworden van het verdwijnen van de natuurlijke moerassen, de aftakeling van de valleien, het verdwijnen van de bevoeide rivierhoofdbeddingen en het rechttrekken van de rivieren. Wel pleisteren ze nog in aanzienlijke aantallen tijdens de trek, vooral op de vijvers in het binnenland of op zee. De Witvleugelstern (*Chlidonias leucoptera*) en de Witwangstern (*Chlidonias hybrida*) hebben een meer zuidelijk en oostelijk verspreidingsgebied en zijn alleen toevallige bezoekers. De Wit-

De Dwergstern: overal bedreigd, in België als broedvogel verdwenen

heeft zich in 1976, 1977, 1978 en 1979 bij de kolonie Visdiefjes gevoegd. Daar waar men de Dougall's stern tamelijk gemakkelijk herkent aan zijn zeer lichte veren, zijn uitzicht en roep, vallen de Visdiefjes en Noordse sterns moeilijk te onderscheiden. Alleen enkele subtiele verschillen in uitzicht en de kleur van de slagpennen onderscheiden de volwassen vogels van elkaar. De juvenielen daarentegen vertonen meer verschillen. In dat stadium van het vederkleed zijn de secundaire slagpennen van de Noordse stern hel wit en contrasteren met de dekveren; deze van het Visdiefje zijn donkergrijs in de subterminale zone.

De Noordse stern is een uitgesproken oceaantvogel en trekt over lange afstanden, van de Noord- tot de Zuidpool; men treft hem slechts zelden op de stranden aan.

wangstern broedt nochtans in de nabijheid van ons land: aanzienlijke populaties komen voor in Dombes en Brenne. Een vestiging in België is niet uitgesloten op voorwaarde dat het milieu er zich toe leent. Er werden reeds pogingen vastgesteld, en wel in Genk in 1957, toen 48 exemplaren er verbleven en twee koppels er hebben gebroed.

De sterns hebben ongetwijfeld een kleiner aanpassingsvermogen en hun gedragingen zijn minder boeiend dan die van de meeuwen. Maar de aandacht van de natuurbehoudsorganisaties dient zich meer op hen toe te spitzen: deze gespecialiseerde vogels stellen hoge eisen aan hun milieu, en op lange termijn hebben zij slechts zeer geringe overlevingskansen.